

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

فَضَائِلُ وَآدَابُ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ وَأَحْكَامُ زِيَارَةِ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ وَقَبْرِ صَاحِبَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا

فارسی دری

فارسی دری

فضایل و آداب مسجد نبوی و احکا زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم و قبر دو یارش رضی الله عنهما

کمیته علمی ریاست امور دینی مسجد حرام و مسجد نبوی

فَضَائِلُ وَأَدَابُ الْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ

وَأَحْكَامُ زِيَارَةِ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ

وَقَبْرِ صَاحِبَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا

فضایل و آداب مسجد نبوی و احکام زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم و قبر دو یارش رضی الله عنهما

اللَّجْنَةُ الْعِلْمِيَّةُ

بِرِئَاسَةِ الشُّوْنِ الدِّيْنِيَّةِ بِالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ

کمیته علمی ریاست امور دینی مسجد حرام و مسجد نبوی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فضایل و آداب مسجد نبوی و احکام زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم و قبر دو یارش رضی الله عنهما پیشگفتار

الحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام على المبعوث رحمة
للعالمین، وعلى آله وصحبه ومن استنَّ بسنته، واهتدى بهديه إلى يوم
الدين، أما بعد:

این رساله مختصری است که دربرگیرندهء مهمترین فضایل مسجد
نبوی، و آداب زیارت آن، و آداب زیارت قبر نبی، و قبرهای دو یار ایشان
ﷺ می باشد، و آن را برای زائرین مسجد نبوی گردآوری نموده ایم، تا
نسبت به فضیلت مسجد نبی امت ﷺ، و آداب زیارت و نماز در آن
بر علم و بصیرت باشند. از الله کریم و بخشاینده امیدواریم که به
وسیله آن نفع برساند، و آن را صالح و برای ذات خویش خالص
گرداند. همانا او بهترین مسؤول و گرامی ترین مأمول است.

نخست: فضایل مسجد نبوی

الله تعالی می فرمایند:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَنَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾^(۶۸)

(و پروردگار تو هر چه را بخواهد می آفریند و (هر کس را بخواهد) اختیار می کند، و اختیاری برای آنان نیست. پاک است الله و بالاتر از آن است که برایش شریک قرار می دهند). (القصص: ۶۸). و الله متعال این مکان را برگزید تا مسجدی برای پیامبرش صلی الله علیه وسلم باشد، و فضایل متعددی به آن اختصاص داد، از جمله: اینکه یکی از مساجد سه گانه ای است که به سوی آن بار سفر بسته می شود:

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که آن را به پیامبر صلی الله علیه وسلم می رساند: «بار سفر بسته نمی شود مگر به سوی سه مسجد: این مسجد من، و مسجد الحرام، و مسجد الاقصی»^۱.
اینکه نماز در آن بهتر از هزار نماز در دیگر مساجد است، جز مسجد الحرام:

پس از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «یک نماز در این مسجد من بهتر از هزار نماز در دیگر مساجد است، جز مسجد الحرام»^۲.
همانا آن مسجدی است که از روز اول بر تقوا بنا نهاده شده است:

^۱ بخاری در شماره (۱۱۸۹)، و مسلم در شماره (۱۳۹۷) روایت نموده اند، و لفظ از وی است.

^۲ بخاری در شماره (۱۱۹۰)، و مسلم در شماره (۱۳۹۵) روایت نموده اند، و لفظ از بخاری است.

از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت است که می گوید: نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم در خانه یکی از همسران شان رفتم، و گفتم: ای رسول الله، کدام یک از دو مسجد است که اساس آن بر تقوا گذاشته شده است؟ گفت: ایشان مشتی از سنگریزه برداشتند و آن را به زمین زدند، سپس فرمودند: «آن، این مسجد شماس» منظور مسجد مدینه است.^۱

این که اجر طالب علم در آن، مانند اجر مجاهد در راه الله است: از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که گفت: از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که می فرمودند: «کسی که به این مسجد من بیاید، و تنها برای امر خیری بیاید که آن را بیاموزد یا آموزش دهد، به منزله مجاهد در راه الله است، و کسی که برای غیر از این بیاید، به منزله کسی است که به متاع دیگران نگاه می کند».^۲

اینکه روضه شریفه در آن است:

پس از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «میان خانه و منبر من باغ از باغهای بهشت است، و منبر من بر حوض من است».^۳

دوم: مستحب بودن زیارت مسجد نبوی شریف

بنابر این فضایل و غیر آن، زیارت مسجد نبوی برای ادای نماز و عبادت در آن مستحب است.

- پس زیارت مسجد نبوی پیش از حج یا بعد از آن برای حاجی و غیر او سنت است، و این زیارت از شروط، ارکان و واجبات حج به

^۱ مسلم به شماره: (۱۳۹۸) روایت نموده است.

^۲ ابن ماجه به شماره: (۲۲۷) به سند صحیح روایت نموده است.

^۳ متفق علیه. بخاری در شماره: (۱۱۹۵)، مسلم در شماره: (۱۳۹۰).

شمار نمی‌رود، و هیچ پیوندی با آن ندارد.

- و برای زیارت مسجد النبی ﷺ تعداد معینی از نمازها، یا اقامت مدت مشخصی در مدینه شرط نمی‌باشد، بلکه زیارت آن با ادای یک نماز، چه فرض باشد یا نافله، تحقق می‌یابد، اما هر قدر تعداد نمازها در آن بیشتر شود، اجر و پاداش بیشتر می‌گردد.

- و مستحب است برای زائر مسجد نبوی که تمام نمازهای فرض و همچنین نوافل را در آن ادا نماید؛ بنابر آنچه گذشت که نماز در آن بهتر از هزار نماز در دیگر مساجد است، جز مسجد الحرام.

سوم: آداب زیارت مسجد نبوی

هرگاه مسلمان به مسجد نبوی بیاید، بر او مستحب است که آداب شرعی مربوط به مساجد به طور عام، و مسجد نبوی به طور خاص را رعایت کند، که عبارتند از:

با آرامش و وقار، و پاکی، و ظاهر نیکو، و بوی خوش به مسجد بیاید، چنانچه از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هنگامی که برای نماز اقامه گفته شد، شتابان بسوی آن نیایید، با آرامش و وقار بسوی آن بیایید، هر آنچه را دریافتید بخوانید، و آنچه را از دست دادید، تمام کنید، زیرا هنگامی که یکی از شما قصد نماز را نماید، پس او در نماز است»^۱، از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «غسل روز جمعه بر هر بالغ واجب است، و اینکه مسواک بزند و اگر عطر دارد از آن استفاده کند»^۲، و اما زن، اگر به مسجد

^۱ بخاری در شماره (۶۳۶)، و مسلم در شماره (۶۰۲) روایت نموده اند.

^۲ متفق علیه، بخاری در شماره (۸۴۶)، و مسلم در شماره (۸۵۸) روایت نموده اند، و محتمل همان شخص بالغ است.

بیاید، پس بر او واجب است که با حجاب خود پوشیده باشد، و برایش جایز نیست که از خوشبویی یا عطر استفاده کند؛ به دلیل فرموده ی پیامبر صلی الله علیه وسلم: «هرگاه یکی از شما (زنان) در مسجد حاضر شد، پس بوی خوش استعمال نکند»^۱.

جلو آوردن پای راست هنگام ورود به مسجد النبوی، و خواندن دعای دخول مسجد. پس برای زائر مستحب است هنگام ورود به مسجد النبوی، مانند سایر مساجد، پای راستش را جلو بیاورد و این دعا را بخواند: "بِسْمِ اللَّهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ"^۲.

به نام الله، و سلام بر رسول الله، بارالها، گناهانم را بیامرز و درهای رحمت را به رویم بگشا. "و همچنان می گوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»"^۳.

«پناه می برم به الله بزرگ، و به ذات کریمش، و به سلطنت ازلی اش، از شیطان رانده شده».

ادای تحية المسجد: برای کسی که جهت نماز خواندن وارد مسجد نبوی شود، سنت است که پیش از نشستن دو رکعت نماز تحية المسجد بخواند، چنانکه از ابوقتاده حارث بن ربیع انصاری رضی الله عنه روایت است که گفت: پیامبر ﷺ فرمودند: «اگر یکی از شما وارد مسجد شد، ننشیند تا اینکه دو رکعت نماز بخواند»^۴.

حرص بر نماز در صف های اول؛ بنابر فضیلت بزرگی که دارد، و

^۱ مسلم به شماره: (۴۴۳) روایت نموده است.

^۲ ابن ماجه به شماره: (۷۷۱)، با سند صحیح روایت نموده است.

^۳ أبو داود به شماره: (۴۶۶)، به سند صحیح روایت نموده است.

^۴ متفق علیه، بخاری در شماره (۱۱۷۱)، و مسلم در شماره (۷۱۴).

این امر میسر نمی‌شود مگر با زود رسیدن به آن، بنابر حدیث ابوهریره رضی الله عنه که رسول الله ﷺ فرمودند: «مردم اگر آنچه را که در ندا و صف اول است می‌دانستند، سپس جز با قرعه کشیدن به آن نمی‌رسیدند، حتماً قرعه می‌نمودند»^۱، و بنابر قول او ﷺ برای اصحابش رضی الله عنهم: «پیش بیایید و به من اقتدا کنید، و کسانی که بعد از شما هستند به شما اقتدا کنند، گروهی پیوسته عقب می‌مانند تا اینکه الله متعال آنان را به تأخیر می‌اندازد»^۲.

و اما زنان، برای آنان بهتر است که در صفوف عقبی نماز بخوانند، و از مردان دورتر باشند، بنابر حدیث ابوهریره رضی الله عنه که می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «بهترین صف مردان صف اول است، و بدترین صف آنها صف آخر است، و بهترین صف زنان صف آخر [آنان] است»^۳، اما اگر زنان جداگانه نماز بخوانند، یا میان آنان و مردان مانعی وجود داشته باشد، چنانکه در مسجد نبوی چنین است، پس بهترین صف برای آنان صف اول می‌باشد؛ زیرا علت در این زمینه از بین رفته است.

نماز خواندن پشت سر امام، و برحذر بودن از پیش شدن بر او؛ به دلیل حدیث ابوهریره رضی الله عنه که پیامبر ﷺ فرمودند: «امام برای این قرار داده شده که به او اقتدا شود»^۴.

و برای نمازگزار جایز نیست که جلوتر از امام بایستد، مگر در

^۱ متفق علیه، بخاری در شماره (۶۱۵)، و مسلم در شماره (۴۳۷) روایت نموده اند.

^۲ مسلم به شماره: (۴۳۸) روایت نموده است.

^۳ مسلم به شماره: (۴۴۰) روایت نموده است.

^۴ بخاری در شماره (۷۲۲)، و مسلم در شماره (۴۱۷) تخریج نموده اند.

صورت ضرورت و پر شدن مسجد از نمازگزاران، به گونه ای که جایی برای نماز به جز پیش روی امام نیابد.

حرص برای پر کردن جاهای خالی و فاصله‌ها در میان صفوف، و برابر ساختن آنها، اما با پرهیز از مزاحمت به مردم و به تنگ آوردن آنها، و عبور از شانه و گردن آنها، و عبور از جلوی نمازگزاران؛ زیرا این کار او را در گناه می‌اندازد.

نماز خواندن در روزه شریفه برای کسی که برایش ممکن باشد؛ بنابر حدیث ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر ﷺ که فرمودند: «میان خانه و منبر من باغ از باغهای بهشت است، و منبر من بر حوض من است»^۱.

و در فضیلت نماز در روزه فضیلت معینی وارد نشده است، اما ثابت شده است که آن باغی از باغهای بهشت است - چنانکه حدیث ابوهریره رضی الله عنه که قبلاً ذکر شد بر آن دلالت دارد - و عبادات به سبب فضیلت زمان و مکان شان فضیلت بیشتری می‌یابند.

* و زائر باید اوقات مناسبی را برای نماز خواندن در روزه انتخاب نماید، و تلاش کند اوقات را برگزیند که در آن ازدحام کمتر است، پس جایز نیست که با برادران مسلمان خود ازدحام نماید، و بالای گردن‌ها پا بگذارد، و به خاطر نماز خواندن در آن از پیش روی نمازگزاران عبور کند، زیرا نماز در روزه نافله است پس نباید با ارتکاب عمل حرام به آن دست یافت، همچنان زائر باید سعی کند تا به مقررات خاص و ترتیبات تنظیم شده برای داخل شدن به روزه پایبند و ملتزم بوده، اوقات مناسب را انتخاب نماید، و با مسئولین تنظیم داخل شدن زائران به آن همکاری کند.

^۱ متفق علیه. بخاری در شماره (۱۱۹۵)، و مسلم در شماره (۱۳۹۰) روایت نموده اند.

غنیمت شمردن اوقات با افزایش اعمال نیکی که او را به خالقش سبحانه نزدیک می‌کند، مانند نماز، تلاوت قرآن، ذکر، دعا، حضور در مجالس ذکر، درس‌های علمی، حلقه‌های آموزش قرآن کریم، و غیره. احترام کتاب الله عزوجل و محافظت از آن در برابر بازی کردن با اوراقش، و نوشتن بر روی آن، یا سبک شمردن و تحقیر آن با قرار دادن کفش در کنار آن، یا گذاشتن آن بر روی زمین و مانند آن، به دلیل فرموده الله متعال:

﴿ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعْبِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ۝۳۱﴾

(چنین است (سزای شرک)، و هر کس شعایر الله را بزرگ شمارد، پس در حقیقت این بزرگ‌داشت و تعظیم از تقوای دل‌هاست). سوره حج آیه: ۳۲

پوشاندن نگاه از آنچه الله عزوجل حرام کرده است: پس بر زائر مسجد نبوی واجب است که نگاهش را از آنچه نگاه کردن به آن برایش حلال نیست بپوشاند، و باید بزرگی ارتکاب گناه در این مکان ها، و مجازات هایی را که بر آن مرتب می شود بداند، زیرا گناهان به نسبت عظمت زمان و مکان از لحاظ قدر و کیفیت بزرگتر می شوند، و طاعات نیز چنین است، و زن مسلمان باید بر رعایت حجاب شرعی و عدم آشکار ساختن زینت کوشا باشد تا مردان را به فتنه نیندازد، زیرا گناه این کار بزرگ است.

هشدار نسبت به مشغول شدن به عکاسی یا تماشای تصاویر و ویدیوها در تلفن همراه، و خطر این امر زمانی شدت می‌یابد که این تصاویر و ویدیوها حرام باشند.

پاک نگه داشتن مسجد نبوی از هر چیزی که شایسته آن نیست، از قبیل نزاع، بلند کردن صدا، اعلان گمشده، خرید و فروش، و مانند

آن از اموری که در آن و سایر مساجد سزاوار نیست؛ به دلیل حدیث ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر ﷺ که فرمود: «هرگاه کسی را دیدید که در مسجد خرید و فروش می‌کند، بگویید: الله به تجارت سود نرساند، و هرگاه کسی را دیدید که گمشده‌ای را در آن اعلام می‌کند، بگویید: الله آن را به تو برنگرداند»^۱.

تاکید برای رعایت نظافت شخصی، و پرهیز از بوی بد مانند سیر، پیاز، دود و عرق، و مانند آن از مواردی که سبب اذیت برادران نمازگزارش می‌شود؛ بنابر حدیث جابر بن عبدالله رضی الله عنه که گفت: همانا رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرکس سیر و یا پیاز خورد، از ما کناره‌گیری نماید» یا فرمودند: «به مساجد ما نیاید و در خانه خود بنشیند»^۲.

رعایت نظافت مسجد النبوی و عدم انداختن زباله‌ها داخل مسجد و در صحن‌های آن، مانند باقیمانده غذاها و سفره‌های افطار به ویژه در ماه رمضان، یا انداختن آب دهان در راهروها و صحن‌ها، و مانند آن.

اجتناب از نماز خواندن در راهروها، در ورودی دروازه‌ها و جاهای پرازدحام، به دلیل مفاسدی که بر آن مترتب می‌شود، و مسدود شدن راه‌ها، و اذیت مسلمانان.

ادای نماز مردان و زنان در مکان‌های اختصاص یافته برای هر یک از آن‌ها، در داخل مسجد النبوی و یا در صحن‌های آن می‌باشد، و مرد نباید در پهلوی زن، و نه زن در پهلوی مرد نماز ادا نماید، و باید تا حد امکان از پیشی گرفتن بر امام برحذر باشند.

^۱ ترمذی به شماره (۱۳۲۱)، و ابن خزیمه به شماره (۱۳۰۵)، با سند صحیح روایت نموده است.

^۲ بخاری در شماره (۷۳۵۹)، و مسلم در شماره (۵۶۴) روایت نموده اند.

جلو آوردن پای چپ هنگام خروج از مسجد، و هنگام خروج می گوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ»^۱.

بارالها، من از فضلت درخواست می کنم، یا بر پیامبر صلی الله علیه وسلم درود بفرستد و بگوید: «رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ»^۲.

پروردگارا، گناهانم را ببامرز، و درهای فضلت را به رویم بگشا.

چهارم: احکام و آداب زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم و قبر دو یارانش رضی الله عنهما

* زیارت قبر پیامبر ﷺ و قبر دو یارش: ابوبکر و عمر رضی الله عنهما، برای اهل مدینه و کسانی که به عنوان مسافر و زائر به آنجا آمده‌اند، مستحب است؛ به دلیل عموم ادله‌ای که بر مشروعیت زیارت قبور دلالت دارند، و از آن جمله این فرموده پیامبر ﷺ است: «من شما را از زیارت قبرها نهی کرده‌بودم، اما اکنون آن‌ها را زیارت کنید»^۳.

و بر فضیلت سلام بر پیامبر ﷺ پس از وفات ایشان، این قول او ﷺ دلالت می‌کند که فرمودند: "«کسی نیست که بر من سلام بفرستد، مگر اینکه الله متعال روحم را به من باز می‌گرداند تا جواب سلامش را بدهم»»^۴.

* و برای زنان زیارت قبر پیامبر ﷺ و یا قبر دیگر مسلمانان روا

^۱ مسلم به شماره: (۷۱۳) روایت نموده است.

^۲ ترمذی به شماره (۳۱۴)، با سند صحیح روایت نموده است.

^۳ مسلم به شماره: (۹۷۷) روایت نموده است.

^۴ أحمد در مسند به شماره: (۱۰۸۱۵)، با اسناد حسن روایت نموده است.

نیست؛ زیرا زیارت قبرها برای مردان مشروع است، اما زنان از زیارت قبرها نهی شده‌اند، چنان‌که از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که فرمود: «رسول الله ﷺ زنان را که به زیارت قبور می‌روند و کسانی را که بر آنها مساجد و چراغ‌ها قرار می‌دهند، لعنت کرده است»^۱، و از ابوهریره رضی الله عنه روایت است: «همانا رسول الله صلی الله علیه وسلم زنان را که بسیار به زیارت قبرها می‌روند، لعنت کرده است»^۲.

* و مسافرت و بار بستن برای زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم به این صورت که از سفر خود فقط نیت زیارت قبر را داشته باشد جایز نیست، بلکه از سفر خود باید نیت زیارت مسجد نبوی و ادای نماز در آن را داشته باشد، پس هرگاه در مدینه مستقر شد، زیارت قبر برای او جایز است، همانطور که برای ساکنان مدینه از اهالی آن جایز است؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «بار سفر بسته نمی‌شود مگر به سوی سه مسجد: این مسجد من، و مسجد الحرام، و مسجد الاقصی»^۳.

آداب مشروع هنگام زیارت قبر پیامبر ﷺ و قبر دو یارش رضی الله عنهما.

زیارت کننده روبروی قبر پیامبر ﷺ در حالی که رو به قبر است بایستد، سپس با ادب و صدای آهسته بر پیامبر ﷺ سلام نموده و بگوید: (السلامُ عليك یا رسول الله، ورحمة الله وبرکاته)، و اگر بر آن

^۱ أبو داود به شماره (۳۲۳۶)، والترمذی به شماره (۳۲۰)، والنسائی به شماره (۲۰۴۳) روایت نموده اند.

^۲ ترمذی به شماره (۱۰۵۶)، و ابن ماجه به شماره (۱۵۷۶)، با اسناد حسن روایت نموده است.

^۳ بخاری در شماره (۱۱۸۹)، و مسلم در شماره (۱۳۹۷) روایت نموده اند، و لفظ از وی است.

بیفزاید و بگوید: (گواهی می دهم که تو رسالت را ابلاغ کردی، امانت را به جا آوردی، امت را نصیحت کردی، و در راه الله آنچنان که باید جهاد مینمودی جهاد نمودی) در این کار اشکالی ندارد؛ زیرا این همه حق است.

سپس یک قدم به سمت راست برمی دارد تا روبروی قبر ابوبکر صدیق رضی الله عنه قرار گیرد، پس می گوید: (السلام عليك يا أبا بكر الصديق، السلام عليك يا خليفة رسول الله ﷺ رضي الله عنك وأرضاك، وجزاك عن أمة محمد ﷺ خيراً)، «سلام بر تو ای ابوبکر صدیق، سلام بر تو ای خلیفه رسول الله ﷺ، الله از تو راضی گردد و خشنودت سازد، و الله برایت به خاطر امت محمد ﷺ پاداش خیر بدهد».

سپس یک قدم به سمت راست برمی دارد تا روبروی قبر عمر بن خطاب رضی الله عنه قرار گیرد و می گوید: (السلام عليك يا عمر الفاروق رضي الله عنك وأرضاك، وجزاك عن أمة محمد ﷺ خيراً)، «سلام بر تو ای عمر فاروق، الله از تو خشنود باد و تو را خشنود گرداند، و برایت به خاطر امت محمد ﷺ پاداش خیر بدهد».

وقت ابن عمر رضی الله عنهما از سفر برمی گشت، نزد قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم می آمد و می گفت: «سلام بر تو ای رسول الله، سلام بر تو ای ابوبکر، سلام بر تو، ای پدرم، سپس میرفت»^۱.

دیوارهای قبر و حصار را لمس نکند و آنها را نبوسد:
امام مالک رحمه الله فرموده است: "هرگاه بر پیامبر ﷺ سلام نماید، ایستاد شود و رویش به طرف قبر باشد؛ نه به طرف قبله، و

^۱ بیهقی در السنن الکبری به شماره: (۱۰۲۷۱)، با سند صحیح روایت نموده است.

نزدیک شود و سلام نماید و قبر را با دست خود لمس نکند^۱.
و امامان اتفاق نموده‌اند بر اینکه کسی با دست خود قبر پیامبر ﷺ را لمس نکند و آن را نبوسد.

توقف در نزد قبر را طولانی نکند، بلکه سلام بگوید، سپس برود.
امام مالک رحمه الله فرموده است: «من شایسته نمی‌دانم که نزد قبر پیامبر ﷺ بایستد و دعا کند، بلکه سلام کند و بگذرد»^۲.

و نافع رحمه الله می‌فرماید: «ابن عمر بر قبر سلام می‌کرد... او را صد بار و بیشتر دیدم که به سوی قبر می‌آمد و می‌گفت: سلام بر پیامبر ﷺ. سلام بر ابوبکر، سلام بر پدرم، سپس می‌رفت»^۳.

و اما آنچه برخی از زائرین با بلند کردن صدا بر سر قبر او صلی الله علیه وسلم و ایستادن برای مدت طولانی در آنجا انجام می‌دهند، خلاف شرع است.

دعا نمودن از رسول الله صلی الله علیه وسلم و غیر او از مخلوقات برای جلب منفعت یا دفع ضرر، یا درخواست برآورده شدن حاجت، رفع مشکلات، شفای بیمار، طلب شفاعت، نجات از عذاب، یا امثال آن از دعاها جایز نیست؛ چرا که دعا نمودن از غیر الله در اموری که جز الله متعال کسی بر آن توانایی ندارد، حرام و شرک اکبر است، الله متعال می‌فرماید:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي

^۱ الشفا للقاضی عیاض (۲/ ۱۹۹).

^۲ الشفا للقاضی عیاض (۲/ ۱۹۹).

^۳ آجری در کتاب الشریعة (۵/ ۲۳۷۴) به شماره ۱۸۵۳ روایت نموده است.

سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

(و پروردگارتان فرمود: مرا به دعا بخوانید تا (دعای) شما را اجابت کنم، بی گمان آنانکه از عبادت من تکبر می ورزند، به زودی با خواری و ذلت وارد دوزخ می شوند). (غافر: ۶۰). و الله سبحانه و تعالی می فرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿١٩٤﴾

(البته آنانی را که به جز الله (به عبادت) می خوانید، بندگانی مانند شماوند. آنها را بخوانید تا (دعای) شما را اجابت کنند، اگر (در دعوی خویش) راستگویید). [الأعراف: ۱۹۴]، و الله متعال می فرماید:

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ ﴿١٨﴾

(و اینکه مساجد خاص برای عبادت الله است، پس کسی دیگر را با الله مخوانید). [الجن: ۱۸].

نزد قبر به درگاه الله دعا نکند، پس اگر خواست دعا کند، از قبر فاصله بگیرد و رو طرف قبله کند و دعا نماید، و هنگام دعا رو به قبر نکند.

و امام مالک رحمه الله فرموده است: "من ایستادن و دعا کردن نزد قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم را جایز نمی دانم".

رفت و آمد فراوان نزد قبر هنگام داخل شدن به مسجد یا خارج شدن از آن، نه برای اهل مدینه و نه برای زیارت کنندگان خارج از آن روا نیست؛ زیرا بیم آن می رود که این عمل از جمله عید قرار دادن قبر باشد.

رسول الله ﷺ از آن نهی کرد و فرمودند: «قبر مرا عبادتگاه قرار ندهید، و خانه های خود را قبرها قرار ندهید، و هر جا که باشید بر من درود بفرستید، چون درود شما به من می رسد»^۱.

و معنی: «قبر مرا عبادتگاه قرار ندهید» عبارت از بازگشت مکرر به آن در وقت یا حالتی خاص است، مانند اختصاص دادن زیارت آن در هر روز، یا هر هفته، یا هر ماه. یا حالت معینی که با وجود آن زیارت شود، و گفته شده است: یعنی آن را موسمی قرار ندهید که در آن جمع شوید^۲.

و امام مالک رحمه الله فرموده است: «و برای کسی از اهل مدینه که داخل مسجد می شود و از آن خارج می گردد، توقف نزد قبر لازم نیست، و این تنها برای مسافران است»^۳.

و فرموده او رحمه الله: «و این امر تنها برای غریبه ها و مسافران است»: یعنی مطلق زیارت، نه تکرار زیارت در هنگام ورود و خروج. در برابر قبر به مانند حالت نمازگزار با قرار دادن یک دست بر روی دست دیگر، چه بالای سینه و یا زیر آن؛ زیرا این حالت مخصوص نماز است، و این حالت، نشانه ی خضوع و فروتنی است که تنها شایسته ی الله سبحانه و تعالی می باشد.

برای سلام دادن به پیامبر صلی الله علیه وسلم از مکان دور رو به قبر کرده نمی شود، چنان که برخی از مردم انجام می دهند؛ زیرا این کار را نه صحابه رضی الله عنهم انجام می دادند و نه سلف صالح از ائمه

^۱ أحمد در مسند به شماره: (۸۸۰۴)، با اسناد حسن روایت نموده است.

^۲ مراجعه شود به: المفردات از راغب اصفهانی (ص: ۵۹۴) و شرح الصدور بتحريم رفع القبور از شوکانی (ص: ۱۶).

^۳ الشفا از قاضی عیاض (۲/ ۲۰۴)، المدخل از ابن الحاج (۱/ ۲۶۲).

اربعه ونه دیگران.

رو به قبر شریف نکردن با دعا و نه با تلاوت قرآن و مانند آن از هر جهتی که باشد، پس این از جنس موارد قبلی بوده و از بدعت‌های نوظهور است، و جایز نیست که مسلمان در دین خود چیزی را پدید آورد که الله به آن اجازه نداده است، و امام مالک رحمه الله مانند این عمل را ناپسند دانسته و می‌گوید: «آخر این امت اصلاح نخواهد شد، جز به وسیله‌ی آنچه که اول آن را اصلاح نموده است»^۱.

پیامبر ﷺ.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم

^۱ مجموع فتاوی ابن باز (۱۶ / ۱۱۰).

فهرست

- ۲ پیشگفتار
- ۳ نخست: فضایل مسجد نبوی
- ۴ دوم: مستحب بودن زیارت مسجد نبوی شریف
- ۵ سوم: آداب زیارت مسجد نبوی
- چهارم: احکام و آداب زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه وسلم و قبر دو یارانش
- ۱۱ رضی الله عنهما

prst9271,0 - 04/07/2026

رسالة الحرمين

پیام الحرمين

محتوای راهنما برای زیارت کنندگان مسجدالحرام و مسجدالنبی به زبانهای مختلف

